

Agnieszka Grablewska*

REALIZACJA KONCEPCJI EUROMIASTA GUBIN-GUBEN PRÓBĄ ZACIEŚNIENIA WSPÓŁPRACY NA RZECZ ROZWOJU POLSKO-NIEMIECKIEGO PORGANICZA

Rozpad bloku państw socjalistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej oraz zjednoczenie Niemiec w 1990 roku dały niepowtarzalną możliwość aktywizacji gospodarczej i turystycznej pogranicza polsko-niemieckiego. To niemieckie elity polityczne Brandenburgii – zdając sobie sprawę z tego, jak ważny jest rozwój pogranicza jako całości – rozpoczęły starania o nawiązanie współpracy gospodarczej z polskimi władzami nadgranicznych obszarów. Strona polska – „zajęta” budową centralnych struktur demokratycznych w stolicy – nie wypracowała bowiem form i metod działania na terenach przygranicznych, czego efektem była marginalizacja polityki zagranicznej wobec Zachodu. Wyrazem niemieckiej chęci współpracy i nawiązania dialogu były: traktat o potwierdzeniu istniejących granic z 14 listopada 1990 roku¹ oraz traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 roku². Zapisy traktatu, nawiązujące do współpracy na szczeblu samorządu i regionu, zawarte zostały w art. 12-34 niniejszego dokumentu.

Na jego mocy, Polska i Niemcy zobowiązały się między innymi do: partnerskiej współpracy między regionami, miastami, gminami i innymi jednostkami terytorialnymi, w szczególności na obszarach przygranicznych (art. 12); uzgadniania polityki w dziedzinie gospodarki przestrzennej poprzez współpracę transgraniczną na wszystkich szczeblach (art. 13); pogłębienia wzajemnych stosunków na podstawie zawartych umów w sferze zabezpieczenia społecznego i współdziałania w zakresie pracy i polityki socjalnej (art. 14); wspierania współpracy naukowej i technicznej, zapobiegania zagrożeniom środowiska i do utrzymania naturalnych podstaw życia również w interesie przyszłych pokoleń (art. 16); współdziałania w celu wzajemnego

* **Agnieszka Grablewska** – doktorantka w Instytucie Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Zajmuje się badaniem procesów rozwojowych na pograniczu polsko-niemieckim.

¹Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy, Dz. U. 1992 nr 14, poz. 54.

²Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 roku, Dz. U. 1992 nr 14, poz. 56.

świadczenia pomocy w razie klęsk i ciężkich wypadków (art. 17); rozszerzenia połączeń transportowych w ruchu powietrznym, kolejowym, drogowym, w żegludze morskiej i śródlądowej oraz usprawnienia i zharmonizowania połączeń telekomunikacyjnych, wszelkich działań w celu popierania i ułatwiania ruchu osobowego i turystyki (art. 18-19); umożliwienia wszystkim zainteresowanym osobom pełnego dostępu do języka i kultury drugiego państwa i popierania odpowiednich państwowych oraz prywatnych inicjatyw i instytucji działających w tym zakresie (art. 25); rozszerzenia współpracy w dziedzinie szkolnictwa i nauki (art. 26) oraz w zakresie opieki nad europejskim dziedzictwem kulturowym (art. 28); intensyfikowania i rozbudowywania wymiany kulturalnej we wszystkich dziedzinach (art. 29); wspierania wszechstronnych kontaktów osobistych między ich obywatelami (kwestie pojednania i poznania – art. 30), jak również rozwijania wspólnych projektów ds. bezpieczeństwa publicznego i opieki zdrowia (art. 34).

W celu realizacji założeń traktatowych, w latach 1990-1992 strona niemiecka przedstawiła pięć planów zagospodarowania polsko-niemieckiego pogranicza, ale żaden z nich nie został przyjęty przez stronę polską (Guz-Vetter 2002, s. 15-16). Realizacja zapisów traktatowych napotkała bowiem na problemy, które wynikały z zapóźnienia cywilizacyjnego wschodnich landów i zachodnich województw Polski w stosunku do krajów Europy Zachodniej. Realizację ustalanych projektów komplikowała dodatkowo koordynacja działań przez podmioty o odmiennych kompetencjach i potencjale. Różnice w możliwościach finansowych wynikały z „nadmiaru” środków, jakimi dysponowały wschodnie landy Niemiec, wspierane przez rząd federalny w ramach wyrównywania poziomu rozwoju, a na które nie mogły liczyć polskie obszary przygraniczne (Ostatnt 2011, s. 3). Wykluczało to nasz kraj z udziału w dużych projektach infrastrukturalnych, które proponowała strona niemiecka. Przeszkodą był również deficyt wiedzy nt. prawnych aspektów funkcjonowania państwa sąsiedzkiego, a także bariera językowa i mentalna. Zacieśnienie współpracy na poziomie regionalnym utrudniała również obawa o odpływ inwestycji oraz wykwalifikowanego pracownika do sąsiadujących ze sobą – po obu stronach granicy–regionów.

Pomimo braku porozumienia Rzeczypospolitej z rządem Republiki Federalnej Niemiec w sprawie aktywizacji gospodarczej i turystycznej regionów pogranicza, w tym utworzenia odrębnego funduszu na ten cel, w 1992 roku rozpoczęto wspólne starania na rzecz opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego obszarów przygranicznych. W tym celu powołano Komitet ds. Gospodarki Przestrzennej Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Opracowane przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Warszawie oraz PLANCO

Consulting GmbH z Essen „Studium kierunkowe zagospodarowania przestrzennego obszaru wzdłuż granicy polsko-niemieckiej” stanowiło w 1995 roku zestaw zaleceń dla regionalnych władz i decydentów na temat transgranicznej polityki zagospodarowania przestrzennego na obszarach granicznych Polski i Niemiec (Guz-Vetter 2002, s. 21).

Ponieważ dokument nie miał charakteru wiążącego, obie strony zdecydowały się na powołanie euroregionów. Zanim to jednak nastąpiło, w marcu 1993 roku rząd Polski złożył dokument ratyfikacyjny do Europejskiej Konwencji Ramowej o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzonej w Madrycie w maju 1980 roku. Działalność Rady Europy oraz praktyka współpracy w zachodnioeuropejskich obszarach przygranicznych wywarły decydujący wpływ na opracowanie europejskich standardów współpracy transgranicznej w formie Europejskiej Konwencji Ramowej. Państwa członkowskie Rady Europy – podpisując Konwencję Madrycką – podkreśliły znaczenie, jakie dla współpracy europejskiej ma rozwój obszarów przygranicznych i współdziałanie wspólnot i władz terytorialnych. Za szczególnie ważne dziedziny współpracy sygnatariusze uznali: rozwój regionów, miast i wsi, ochronę środowiska, poprawę infrastruktury publicznej oraz usługi dla ludności, a także wzajemną pomoc w razie klęsk i katastrof. W dniu 21 września 1993 roku, w Gubinie, zawarta została umowa o utworzeniu Euroregionu Sprewa-Nysa-Bór pomiędzy polskim Stowarzyszeniem Gmin a niemieckim Stowarzyszeniem Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr (www.euroregion-snb.pl, 13.06.2012). Jako główne zadanie Euroregionu wskazano aktywizację kontaktów na poziomie regionalnym oraz wspólne ubieganie się o środki płynące z Unii Europejskiej. Początkowo Euroregion stanowił podstawowy filar polsko-niemieckich kontaktów przygranicznych oraz przyczyniał się do stworzenia nowej jakości współpracy i dialogu pomiędzy stroną polską a niemiecką. Obecnie działalność euroregionalna koncentruje się wokół rozwoju infrastruktury technicznej, ochrony środowiska, rozwoju regionalnego, w tym planowania przestrzennego, a także współdziałania w sferze społecznej. Jednym ze sztandarowych działań Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr, ukierunkowanych na rozwój partnerstwa pomiędzy polskimi i niemieckimi miastami jest koncepcja Euromiasta Gubin-Guben na pograniczu polsko-niemieckim. W niniejszym artykule opisane zostaną formy realizacji i źródła finansowania niniejszej koncepcji po stronie polskiej przez Urząd Miejski w Gubinie.

Miasto Guben, leżące w landzie Brandenburgia, pomiędzy Nysą Łużycką a Sprewą zostało podzielone na dwie części na mocy postanowień konferencji poczdamskiej w 1945 roku. Od tego czasu, Guben tworzy z Gubinem „Doppelstadt”, czyli „miasto podwójne”. Historyczna część – Stare Miasto

– należy od tego czasu do Polski, natomiast część bardziej przemysłowa znajduje się po stronie niemieckiej. Obecnie centralną osią, łączącą Gubin z Guben, jest ulica Westerplatte, przechodząca w Frankfurter Strasse.

Nawiązanie współpracy pomiędzy obydwooma miastami – jeszcze przed podpisaniem Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy – było procesem niewymuszonym i naturalnym, wynikającym z położenia geograficznego i wspólnej historii Gubina i Guben, które przed wojną stanowiło integralną całość.

Wpływ na rozwój stosunków sąsiedzkich miały wydarzenia polityczne: zburzenie muru berlińskiego w 1989 roku i zjednoczenie Niemiec w październiku 1990 roku. W Polsce zmianom w reorientacji polityki zagranicznej wobec Zachodu sprzyjało odrodzenie demokracji w III RP oraz rozpoczęcie w grudniu 1990 roku oficjalnych rokowań, dotyczących stowarzyszenia Polski ze Wspólnotami Europejskimi i ich krajami członkowskimi. Nie bez znaczenia było uchwalenie przez Sejm w marcu 1990 roku nowelizacji Konstytucji, przywracającej samorząd terytorialny i dającej tym samym podstawę do współpracy transgranicznej na najniższym szczeblu samorządu terytorialnego – gminy. Wieloletnie, bliskie kontakty na wielu płaszczyznach życia codziennego doprowadziły do opracowania i realizacji koncepcji Euromiasto Gubin-Guben, uzupełnionej latach 2000-2002 o poszerzoną inicjatywę „Miasto 2030” w ramach projektu „Podwójne Miasto Gubin-Guben 2030” (www.guben-gubin-2030.de, 13.06.2012)³.

Warto też wspomnieć o problemach leżących po stronie polskiej przy realizacji wspólnych założeń, które wynikały z ogromnych dysproporcji w dostępie do źródeł finansowania współpracy euroregionalnej. Polskie gminy – poza tym, co same były w stanie wygospodarować – nie otrzymywały pierwotnie żadnych dodatkowych środków. Na początku lat 90., Polska – wraz z Węgrami – została beneficjentem Programu PHARE (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies).

Jednym z jego komponentów był PHARE CBC (Cross Border Cooperation), realizowany od 1994 roku. Środki z niego pochodzące miały przyczyniać się do zrównoważonego rozwoju poprzez inwestycje i współpracę pomiędzy regionami przygranicznymi Unii Europejskiej, wraz z przylegają-

³Scenariusz kierunkowy C. Synergia. Podwójne miasto Guben-Gubin, Projekt badawczy „Miasto 2030 – Podwójne Miasto Gubin-Guben”. W 2002 roku wspólna, polsko-niemiecka grupa robocza zdefiniowała główne założenia problemowe, leżące u podstaw „Podwójnego Miasta Gubin – Guben 2030”. Zaliczono do nich m.in: stworzenia wspólnej infrastruktury technicznej w Euromieście, utworzenie Gubińsko-Gubeńskiego Parku Przemysłowego, zagospodarowania Wyspy Teatralnej, wspólną komunikację miejską, łączącą Gubin z Guben, opracowanie wspólnej koncepcji zagospodarowania obiektów powojkowych w Gubinie.

cymi do nich regionami krajów Europy Środkowej i Wschodniej, objętymi Programem PHARE. Do priorytetów Programu należały działania wspierające poprawę infrastruktury transportowej i granicznej, ograniczenie zanieczyszczenia środowiska, a także wspólne inicjatywy na rzecz rozwoju regionalnego, zasobów ludzkich, turystyki, rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości oraz pomoc w nawiązywaniu współpracy przygranicznej⁴. Dopiero w połowie lat 90. polskie stowarzyszenia gmin w ramach polskiej części euroregionów mogły ubiegać się o granty w wysokości do 50 tysięcy euro z funduszu małych projektów w ramach PHARE CBC. Program był odpowiednikiem Programu INTERREG, realizowanego w krajach członkowskich Unii z Funduszy Strukturalnych. Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej, realizację wspólnych przedsięwzięć transgranicznych do końca 2006 roku umożliwiał dostęp do środków Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A. W obecnej perspektywie finansowej 2007-2013 wspólne przedsięwzięcia transgraniczne finansowane są z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie) – Brandenburgia 2007-2013 w ramach „Europejskiej Współpracy Terytorialnej”.

Rozwijająca się współpraca obu miast przyczyniła się do opracowania przez Rady Miejskie Gubina i Guben koncepcji „Euromiasto Gubin-Guben”, której głównym założeniem było stworzenie idei Doppelstadt z jednym centrum miasta w regionie, nawiązującego do tradycji i rozwiązań architektonicznych Guben sprzed II wojny światowej. W tym celu dwa biura architektów – po stronie polskiej i niemieckiej – podjęły się opracowania wspólnej koncepcji zagospodarowania przestrzennego obu miast⁵. Finalnym produktem współpracy obu samorządów była „Koncepcja struktury przestrzennej Euro-Miasta Gubin-Gubin”⁶ z 1998 roku: wspólny projekt rewitalizacji podzielonego po wojnie Guben⁷.

⁴PHARE CBC był największym, jednorodnym i corocznym Programem, wspierającym integrację Polski ze strukturami europejskimi. W zakończonej perspektywie finansowej 1994-1999, środki przeznaczone przez Unię Europejską na realizację Programu Współpracy Przygranicznej PHARE stanowiły ogółem 26,1% całego Funduszu PHARE, z którego sfinansowano ponad 1100 projektów na łączną kwotę ponad 8 milionów euro.

⁵Przystąpienie do wspólnych prac nad koncepcją zagospodarowania przestrzennego zostało podjęte przez stronę polską na mocy Uchwały Rady Miejskiej w Gubinie nr XXVII/141/96 z dnia 21 maja 1996 roku.

⁶„Koncepcja struktury przestrzennej Euro-Miasto Gubin-Gubin” jest jedynym dokumentem z pisownią i kolejnością miast: „Euro-Miasto Gubin-Gubin”. We wszystkich pozostałych aktach prawa lokalnego, jak również w języku potocznym, przyjęto pisownię „Euromiasto Gubin-Guben” i taką nazwą własną będę posługiwała się w dalszej części artykułu.

⁷Przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Gubinie nr LV/293/98 z dnia 18 czerwca 1998 roku w sprawie uchwalenia „Koncepcji struktury przestrzennej Euro-Miasta Gubin-Gubin”.

Jedna, wspólna idea Euromiasta, rozwijającego się pod względem przestrzennym, jak i społecznym, ma przyciągać turystów oraz inwestorów, promując przy tym oba miasta jako zdolne i gotowe do absorpcji środków unijnych, rozwoju gospodarczego oraz industrializacji. Głównym założeniem wspólnej wizji Euromiasta było pobudzenie do życia i przywrócenie dawnej świetności Guben i Gubinowi jako całości, zarówno na płaszczyźnie urbanistycznej, jak i ideowej. Cel ten miał być osiągnięty przez szereg zadań, wykonywanych po stronie niemieckiej i polskiej. Należały do nich m.in.: rozwój turystyki wodnej i infrastruktury wzdłuż Nysy Łużyckiej, rozbudowa ścieżek rowerowych, odbudowa Kościoła Farnego, a także turystyczne zagospodarowanie Wyspy Teatralnej jako miejsca spotkań mieszkańców Euromiasta. Na początku lutego 2001 roku odbyła się wspólna sesja połączonych rad miejskich Guben i Gubina, podczas której podjęto uchwałę intencyjną o realizacji przyjętej koncepcji we współpracy z Międzynarodową Wystawą Budowlaną (IBA)⁸. Niniejsza uchwała z lutego 2011 roku wymieniała 6 projektów, jakie miały zostać opracowane we współpracy z IBA:

- utworzenie pasażu handlowo-spacerowego Frankfurter Strasse/Westerplatte,
- zagospodarowanie promenady przy tzw. „Dreieck” w Guben,
- zagospodarowanie tzw. zielonego pierścienia,
- zagospodarowanie Wyspy Teatralnej,
- odbudowa Kościoła Farnego w Gubinie,
- opracowanie koncepcji odtworzenia Willi Wolfa w Gubinie.

Każde z powyższych zadań zostało opracowane przez polsko-niemiecką grupę roboczą. Ostatecznie gotowy projekt przedsięwzięć przedstawiany był do akceptacji stronie polskiej i niemieckiej. Kolejny krok stanowiło pozyskanie funduszy na sfinansowanie projektów. Część zadań, jak np. zagospodarowanie zielonego pierścienia, zostało sfinansowane ze środków własnych gminy lub Programu PHARE. Na realizację pozostałych przedsięwzięć udało się pozyskać dotacje ze środków unijnych: z Inicjatywy INTERREG IIIA bądź – po 2007 roku – z Programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej Polska (Województwo Lubuskie)-Brandenburgia 2007-2013.

⁸Uchwała Rady Miejskiej w Gubinie nr XXX/266/2001 z dnia 2 lutego 2001 roku w sprawie wyrażenia woli opracowania projektów we współpracy z Międzynarodową Wystawą Budowlaną (IBA) w ramach strukturalnego rozwoju Euromiasta Gubin-Guben.

Najwcześniej zrealizowaną – bo już w 2005 roku – inicjatywą przez władze Gubina było zagospodarowanie „zielonego pierścienia”, czyli wyznaczenie szlaków turystycznych, powiązanych ze ścieżkami rowerowymi wzdłuż zakątków Euromiasta oraz zagospodarowanie przechodzącego przez Gubin i jego obrzeża pasa zieleni, który z Nysą Łużycką i pierścieniem po stronie niemieckiej stworzył niepowtarzalny szlak turystyczny (Gubin – Strategia Rozwoju Miasta 2006-2013, s. 52).

W latach 2008-2011 Euromiasto zrealizowało trzyetapową „Zieloną Ścieżkę Gubin-Guben”, sfinansowaną dla części polskiej, tj. Gubina ze środków Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Woj.Lubuskie) – Brandenburgia 2007-2013 „Europejska Współpraca Terytorialna”. Projekt zakładał modernizację siedmiu strategicznych punktów Starego Miasta: ciągu pieszo-rowerowego w kierunku granicy polsko-niemieckiej (ulica Westerplatte w kierunku Frankfurter Strasse) poprzez budowę ciągów pieszo-rowerowych wraz z przyległą do nich infrastrukturą, modernizację Egzotarium i skweru z fontanną przy ulicy Piastowskiej, remont amfiteatru oraz Placu Chrobrego, a także modernizację Parku Mickiewicza i Parku Waszkiewicza (www.pl.plbb.eu, 13.06.2012). Wszystkie działania były ze sobą skoordynowane po obu stronach granicy, dzięki czemu ścieżka łączy dziś najważniejsze punkty Gubina i Guben.

Równolegle realizowany był projekt „Turystyczne zagospodarowanie Wyspy Teatralnej Euromiasta Gubin-Guben”, współfinansowany z tego samego źródła, co „Zielona ścieżka...”. Zakładał on rewitalizację obszaru Wyspy Teatralnej poprzez budowę nowych nawierzchni ciągów pieszych i ścieżek rowerowych, budowę chodników i punktów widokowych, zamontowanie tzw. małej architektury (portal teatru, schody terenowe, ławki), a także montaż latarni, projektorów i iluminatorów. Nastąpiła rewitalizacja terenów zielonych wyspy, a także uzbrojenie terenu przez budowę przepompowni ścieków (www.pl.plbb.eu, 13.06.2012). Partnerem projektu, podobnie jak w „Zielone ścieżce...” było Miasto Guben, które wspierało Gubin w przygotowaniu i realizacji przedsięwzięcia. Współpraca obu miast kontynuuje rozwój obszaru granicznego wzdłuż Nysy: w latach 2004-2006 ze środków INTERREG III A Guben stworzyło Tarasy Nadnyskie oraz kładkę do Wyspy Teatralnej. Obecnie Wyspa Teatralna stanowi punkt spotkań polsko-niemieckich. Jest miejscem wydarzeń kulturalnych obu miast, a także ważnym symbolem przyjaźni mieszkańców Euromiasta.

Kolejnym, wspólnie wdrażanym projektem był „Rozwój obiektów rekreacyjno-szkolnych w Euromieście Gubin-Guben. Zakres częściowy Gubin: Modernizacja obiektu rekreacyjno-szkoleniowo-treningowego w Gubinie”. Przedsięwzięcie zakładało budowę czterech boisk: piłkarskiego, do pił-

ki ręcznej z kortem tenisowym, do piłki siatkowej oraz do piłki koszykowej, a także bieżni (www.gubin.pl, 12.06.2012). Powstała infrastruktura treningowo-szkoleniowa służy dziś mieszkańcom Euromiasta jako miejsce wspólnych rozgrywek i meczów sportowych.

Środki unijne udało się również pozyskać na częściową renowację wieży Kościoła Farnego w Gubinie, zniszczonego w czasie drugiej wojny światowej. Fundacja „Fara Gubińska-Centrum Spotkań Polsko Niemieckich”, wraz z niemieckim Stowarzyszeniem Wspierającym Odbudowę Fary w Gubinie oraz Miasto Gubin od wielu lat wspólnie angażują się w działania, mające na celu jej zabezpieczenie i odbudowę, jak również wspólne, transgraniczne wykorzystanie Fary. W przyszłości budynek ma być wykorzystywany wspólnie przez Polaków i Niemców w celach kulturalnych, naukowych i turystycznych. Podczas codziennych spotkań i współpracy stopniowo niwelowane będą wciąż jeszcze istniejące bariery kulturowe i językowe pomiędzy polską a niemiecką społecznością tak, aby wspierać wspólną, lokalną, dwunarodową tożsamość. Efektem współpracy Gubina i Guben jest przyjęty plan działań, związany z renowacją i turystycznym zagospodarowaniem Wieży Fary, który – nadając jej funkcje użytkowe – ma doprowadzić do jeszcze intensywniejszej współpracy polsko-niemieckiej. Harmonogram działań projektu obejmuje adaptację wieży Kościoła Farnego na punkt widokowy wraz z renowacją elewacji i ścian wewnętrznych. Dodatkowo, przedsięwzięcie zakłada utworzenie polsko-niemieckiego Warsztatu Konserwatora, w ramach którego stworzony będzie, a następnie zrealizowany plan działań kulturalnych oraz naukowo-badawczych. W ramach Warsztatu zorganizowany zostanie Międzynarodowy Konkurs Architektoniczny, wynikiem którego pozyskana zostanie dokumentacja techniczna na dalszą renowację Kościoła Farnego (www.fara.gubin-guben.eu, 12.06.2012).

Najnowszym przedsięwzięciem, na które w październiku 2011 roku Gubinowi udało się pozyskać środki z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Województwo Lubuskie)-Brandenburgia, jest „Rozwój turystyki wodnej na Nysie w Euromieście Gubin/Guben – wschodnie nabrzeże Nysy Łużyckiej”. Celem przedsięwzięcia jest rozwój turystyki wodnej (nawiązującej do przedwojennych tradycji Guben, uwiecznionych na fotografiach i widokówkach z tamtego okresu) na Nysie Łużyckiej poprzez stworzenie infrastruktury umożliwiającej uprawianie sportów wodnych (www.euroregion-snb.pl, 13.06.2012). Niezbędnymi pracami, które umożliwią korzystanie z rzeki jest budowa schodów do nabrzeża oraz dwóch pomostów pływających, służących jako pomosty cumownicze dla kajaków lub niewielkich jednostek pływających, umożliwiające zarazem stra-

ży pożarnej i ratownictwu wodnemu korzystanie z nich⁹. Dzięki realizacji projektu zapewniona zostanie komunikacja pomiędzy górnym i dolnym odcinkiem rzeki, umożliwiając ruch kajakowy po Nysie Łużyckiej. Projekt jest komplementarny do przedsięwzięcia Miasta Guben pt.: „Rozwój turystyki wodnej na Nysie w Euromieście Gubin/Guben – zachodnie nabrzeże Nysy Łużyckiej”, realizowanego od 2008 roku po niemieckiej stronie rzeki¹⁰.

Wyżej opisane projekty – poza renowacją wieży Kościoła Farnego w Gubinie – stanowią nierozłączną część przedsięwzięć, organizowanych po stronie niemieckiej, dzięki czemu w znacznym stopniu przyczyniają się one do intensyfikacji kontaktów polsko-niemieckich. Przez realizację wspólnych przedsięwzięć poprawia się jakość transgranicznej współpracy pomiędzy partnerami, a zintensyfikowane spotkania związane z przygotowaniem i wykonaniem kolejnych działań pozytywnie wpływają zarówno na personel partnerów, jak również mieszkańców Gubina i Guben. Wszystkie podejmowane inicjatywy mają na celu stworzenie szansy mieszkańcom Euromiasta na skorzystanie z oferty turystycznej sąsiada, a także zwiększenie ilości imprez i spotkań o charakterze integracyjnym. Z każdym realizowanym projektem następuje poprawa infrastruktury turystyczno-sportowo-użytkowej, co korzystnie wpływa na rozwój ekonomiczno-społeczny obu miast. Projekty zorientowane są na coraz ściślejszą współpracę transgraniczną, która uwidacznia się na płaszczyźnie regionalnej, choć coraz częściej efekty jej oddziaływania wykraczają poza region.

Ważną rolę w zacieśnianiu współpracy, rozwoju dialogu i realizacji koncepcji Euromiasta odgrywa współdziałanie na poziomie obywatelskim, dlatego niezbędne jest traktowanie tej kwestii w sposób priorytetowy. Dzięki corocznym, polsko-niemieckim debatom miejskim w ramach pilotażowego projektu „Transgraniczna promocja oraz współudział mieszkańców w ramach wdrażania zintegrowanego transgranicznego rozwoju miast”, zauważalna jest coraz większa partycypacja obywateli z obu stron Nysy w tworzeniu Euromiasta Gubin-Guben. Prezentowane opinie, strategie i projekty, dotyczące ważnych tematów rozwoju obu miast, przyczyniają się do tego, że sąsiedzi zaczynają ze sobą rozmawiać, co stanowi pierwszy krok do transgranicznej komunikacji. Dialog ten będzie się rozwijał poprzez dalsze przewyżczanie barier językowych i kulturowych, zaś jego efektem finalnym

⁹Przewiduje się również budowę ramp zejściowych, placu manewrowego, parkingu wraz z wjazdem, a także stworzenie chodnika dla pieszych wzdłuż ulicy Chrobrego. Nastąpi umocnienie linii brzegowej i nabrzeża oraz usunięcie pozostałości mostu Achenbacha i mostu Północnego, które mogłyby utrudniać poruszanie się po Nysie.

¹⁰W ramach środków z EFRR Programu INTERREG IIIA Kraj Związkowy Brandenburgia-Województwo Lubuskie, Miasto Guben wybudowało tarasy widokowe, ciągi piesze, zmodernizowało obiekty, które ściśle graniczą z polską częścią Euromiasta.

będzie postępujący powoli w świadomości mieszkańców Gubina i Guben wzrost emocjonalny podzielonego po wojnie miasta. Dla rozwoju obu części Euromiasta – polskiej i niemieckiej – główną rolę odgrywa scalanie jego mieszkańców w jedną społeczność. Stworzenie miejsc do spędzania wolnego czasu i integracji oraz udział w debatach, wydarzeniach kulturalnych czy imprezach sportowych zwiększa aktywność obywateli Gubina i Guben. Strona polska – wspólnie z partnerem niemieckim (najczęściej miastem Guben) – od lat organizuje przedsięwzięcia, mające na celu promocję idei Euromiasta oraz integrację mieszkańców obu brzegów Nysy. Projekty: „Jesienna Promocja Euromiasta Gubin-Guben”, „Witamy w Euromieście Gubin-Guben!” czy „W każdym ciele młody duch – warsztaty twórczości ogrodowej seniorów pogranicza” finansowane były z Funduszu Mikroprojektów Programu Inicjatywy Wspólnotowej Województwa Lubuskiego i Kraju Związkowego Brandenburgia INTERREG III A w ramach Działania 6.1: Współpraca Euroregionalna. Miały one charakter promocyjno-informacyjny, zaś ich odbiorcami byli mieszkańcy Euromiasta. Projektodawcą po stronie polskiej przedsięwzięć o charakterze transgranicznym był między innymi Gubiński Dom Kultury, który zrealizował „Transgraniczne Spotkania Muzyczne”, wystawę „Nieznane Związki Goethego ze Śląskiem i Ziemią Lubuską”, konkurs fotograficzny „Złoto Natury. Lubuskie-Brandenburgia”, „Piknik Miast Partnerskich Gubin-Guben-Laatzen”, „Dwa Narody – Jedna Przyszłość” czy „Festiwal Piosenki Europejskiej”. Wspólny dorobek kulturowy prezentowany jest corocznie – od ponad czterdziestu lat – w ramach „Wiosny nad Nysą”: wspólnego festynu, którego gospodarzami są Gubin i Guben. Stanowi on połączenie różnorodnych imprez artystycznych, kulturalnych i sportowych, tworząc doskonałą okazję do bezpośrednich spotkań Polaków i Niemców. Wspólnie podejmowane działania mają prowadzić do upowszechnienia w świadomości mieszkańców Gubina i Guben głównej idei Euromiasta: wszyscy żyją w jednym, wspólnym mieście.

Dzięki dostępności programów pomocowych na rzecz rozwoju współpracy transgranicznej, do końca 2011 roku Euromiastu udało się pozyskać środki na inwestycje o łącznej wartości ponad 20 milionów euro. Zauważalna jest dysproporcja w wykorzystaniu przez Gubin i Guben środków pomocowych na rzecz rozwoju obszarów pogranicza, co wynika z wcześniejszego dostępu Brandenburgii do źródeł unijnych. Stronie niemieckiej udało się do tej pory pozyskać ponad 13,9 milionów euro na rozwój infrastruktury, z czego ponad 9,3 milionów euro ze środków Programu INTERREG III A. W przypadku samorządu polskiego, na realizację wspólnych przedsięwzięć pozyskano 6,5 milionów euro, z czego aż ponad 5,6 milionów euro w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska (Woje-

wództwo Lubuskie)-Brandenburgia. Zauważalne jest zjawisko „nadganiań” przez stronę polską inwestycji infrastrukturalnych w obecnej perspektywie finansowej 2007-2013, rozpoczętych po stronie niemieckiej w latach 2000-2006.

Poza inwestycjami twardymi, wpisującymi się w zagospodarowanie przestrzenne „Podwójnego miasta”, ważnym elementem jest pozyskanie poparcia społeczeństw Gubina i Guben dla realizacji wspólnej koncepcji Euromiasta. Wnioski z badania, przeprowadzonego w 2002 roku przez firmę TOPOS na zlecenie Miasta Guben „Sozialstruktur und städtische Identität in der Doppelstadt Guben-Gubin” (Struktura społeczna i tożsamość miejska w podwójnym mieście Guben-Gubin)¹¹ wskazywały, że za pozytywne przedsięwzięcia, podejmowane przez oba miasta, ich mieszkańcy uważali coroczną organizację festynu „Wiosna nad Nysą” oraz Europaschule w Guben. Od 1995 roku Szkoła Europejska im. Marii i Piotra Curie corocznie przyjmuje 25 polskich uczniów, którzy – wspólnie z rówieśnikami z Niemiec – kończą naukę egzaminem dojrzałości i uzyskują szansę na rozpoczęcie studiów na najlepszych uczelniach w Niemczech i w Europie. Z aprobatą wśród mieszkańców Gubina i Guben spotkał się pomysł zagospodarowania Wyspy Teatralnej, podczas gdy stworzenie wspólnego Eurocentrum Gubin-Guben oraz realizacja projektów przez IBA nie znalazły poparcia wśród ankietowanych. Odmienne rysuje się wyobrażenie gubeńczyków od wizji gubinian nt. życia w podwójnym mieście. Niemcy spoglądali na Gubin i Guben przez pryzmat przeszłości, definiując je jako „podzielone miasto”. Tymczasem nasi rodacy – w kontekście teraźniejszości – oceniają Euromiasto jako „miasto graniczne” lub też „miasto europejskie”, pomijając przy tym wspólną przeszłość historyczną i kulturową Gubina i Guben. Aż 71% ankietowanych gubinian opowiedziało się za realizacją koncepcji Euromiasta Gubin-Guben, podczas gdy już tylko 44% naszych sąsiadów zgodziło się z koncepcją „podwójnego miasta”. Mogłoby się zatem wydawać, że Niemcy wciąż uważają Gubin za swoją dzielnicę, tyle, że po stronie polskiej, widząc w nim możliwość tańszych niż po stronie niemieckiej zakupów i usług, ale też siły roboczej. Również Polacy upatrują w sąsiednim Guben szansę na lepiej płatną pracę, która przełoży się na wyższy standard życia po polskiej stronie granicy. Władzom samorządowym Gubina udało się wykorzystać sąsiedztwo bogatszego sąsiada do przezwyciężenia opóźnień infrastrukturalnych, choć

¹¹Badanie ankietowe przeprowadzono na przełomie lipca/sierpnia 2002 roku na grupie 498 rodzin: 223 z Guben i 275 z Gubina w ich języku narodowym; ankiety zawierały 48 pytań. Wykonanie badania zleciło Miasto Guben przy wsparciu Federalnego Ministerstwa ds. Edukacji i Badań Naukowych w celu opracowania koncepcji „Miasto 2030. Podwójne miasto Guben-Gubin”.

nie zawsze przekładało się to na rozwój gospodarczy miasta.

O powodzeniu wdrożenia koncepcji Euromiasta Gubin-Guben w życie zdecydują trzy czynniki: zagospodarowanie przestrzenne „podwójnego miasta” jako całości, dostęp do źródeł finansowych, umożliwiających realizację założonych przedsięwzięć oraz kapitał społeczny i zaufanie mieszkańców. Ostatni z warunków wydaje się być najtrudniejszy do spełnienia, gdyż wymaga pracy, dialogu, wzajemnego szacunku i zrozumienia, a ponadto czasu, w którym zmiany nastąpią. Ważną rolę w uzyskiwaniu poparcia i zaufania społecznego dla wspólnej idei Euromiasta będą odgrywać lokalni liderzy z Gubina i Guben: politycy, animatorzy, euroentuzjaści, przedsiębiorcy, urzędnicy oraz nauczyciele. To ich zadaniem będzie tworzenie więzi społecznych, stanowiących podstawy dla transgranicznych struktur współpracy i dialogu w tworzącym się Euromieście.

Literatura

GUZ-VETTER M. (2002), Polsko-niemieckie pogranicze. Szanse i zagrożenia w perspektywie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, Warszawa.

OSTATNT W. (2011), Współpraca regionalna w świetle traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między Polską a Niemcami z 1991 r., „Biuletyn Instytutu Zachodniego”, nr 63.

- www.euroregion-snb.pl
- www.fara.gubin-guben.eu
- www.guben-gubin-2030.de
- www.gubin.pl www.pl.plbb.eu

Anna Grablewska

**REALIZATION OF THE EUROCITY CONCEPT GUBIN-GUBEN AS
AN ATTEMPT TO ENHANCE COOPERATION FOR THE
DEVELOPMENT OF POLISH-GERMAN BORDERLAND**

Abstract

Guben, a town in Brandenburg land situated between the Neisse and Spree, was divided into two parts under the provisions of Potsdam Conference of 1945. Since that time, Guben and Gubin constitute "Doppelstadt", i.e., "double town". The cooperation of the two towns contributed to the development of a concept of "Eurocity Gubin-Guben" by City Councils of Gubin and Guben. The main goal of the concept was the development of the idea of Doppelstadt with one city centre in the region, which would referred to the traditions and architectural solutions of Guben before World War II. For this purpose, two architectural offices - one on the Polish and another on the German side - undertook the development of the common spatial concept of the two towns. The final product of cooperation between the two local governments was "The concept of spatial structure of Euro-city Guben-Gubin" of 1998: a common revitalization project of Guben, divided after the war. Successful implementation of the concept Euro-city Guben-Gubin is determined by three factors: spatial planning of "a double city" as a whole, access to financial sources enabling the realization of established projects, the social capital and the trust of citizens. The last of the conditions seems to be most difficult to achieve, since it requires work, dialogue, mutual respect and understanding, and time for the changes.